

O. PIOTR FLORENCJAN SZYMAŃSKI OFM

Perykopa paschalna Łk 24,35-48 w polskim przepowiadaniu posoborowym

Fragment Łk 24,35-48, Kościół wyznaczył w liturgii na trzecią niedzielę po Wielkanocy w *Roku B*. Perykopa zawiera opis spotkania Jezusa ze wspólnotą zebraną wokół Apostołów i jest ściśle związana z kontekstem poprzedzającym, obejmującym dwa opowiadania, poranek zmartwychwstania (w. 1-12) i spotkanie w Emaus (w. 13-35). Tym razem Jezus ukazuje się w kontekście wspólnego posiłku, aby utwierdzić wiarę Kościoła w prawdziwość Jego zmartwychwstania.

Postulatem odnowy posługi przepowiadania jest ściślejsze połączenie kaznodziejstwa z biblistyką, dlatego w niniejszej prezentacji wystąpią dwa etapy. Najpierw zostanie ukazany główny *kerygmat* tekstu, aby następnie w jego świetle zbadać literaturę kaznodziejską. Konfrontacja wyników obu etapów pozwoli przeprowadzić stosowną ocenę kazań i wskaże pozytywne perspektywy właściwego przepowiadania. Będzie to przyczynek do pogłębienia praktyki kaznodziejskiej.

Homilie związane tematycznie z Łk 24,35-48, które będą przedmiotem analizy, obejmują wybrane pozycje polskie opublikowane po Soborze Watykańskim II, które zapewne miały poważny wpływ na kształt polskiego przepowiadania.¹

1. EGZEGEZA ŁK 24,35-48

Wyznaczenie głównego przesłania perykopy Łk 24,35-48 obejmie kilka etapów badania tekstu, które każdy kaznodzieja może samodzielnie przeprowadzić, dysponując stosownymi pomocami do analizy literatury biblijnej.

¹ Zob. analogiczne opracowania: E. Wiszowaty, Perykopy wielkanocne na ambonie dzisiaj na przykładzie Mt 28, 1–8, w: J. Kudasiwicz, red., Biblia w nauczaniu chrześcijańskim, Lublin 1991, s. 355-391; F. P. Szymański, Poranek zmartwychwstania według św. Łukasza (24, 1-12) w polskim przepowiadaniu posoborowym, „Kieleckie Studia Teologiczne” 1 (2003), s. 310-350.

A. STRUKTURA

Ważnym etapem interpretacji tekstu jest odczytanie jego konstrukcji, gdyż wielokrotnie *zewnątrzna szata* zawiera istotne informacje o jego głównym przesłaniu. Chodzi o strukturę pojmowaną kompleksowo jak i werbalnie.

Omawiany fragment przynależy do trzeciej części *tryptyku trzech zjawień*, który zawiera 24 rozdział Ewangelii według św. Łukasza: przy pustym grobie (w. 1-12), w Emaus (w. 13-33a) oraz we wspólnocie apostoelskiej (w. 33b-53).² Każde ukazanie się lub zniknięcie (pierwsze zniknięcie jest problematyczne) wyznacza granice małych jednostek tekstu, stanowiąc ich wprowadzenia lub zakończenia.

Trzecie *skrzydło tryptyku* zawiera wprowadzenie (w. 33c-35) i konkluzję (w. 51-53), które *otaczają* ukazanie i zniknięcie Pana, tworząc wyraźną *inkluzję*: *znaleźli zebranych jedenastu i (tych) z nimi* (w. 33c) oraz *rozstał się z nimi* (w. 51b).³ Zarówno przed ukazaniem, jak i po zniknięciu Pana, wspólnota była sama.

Wprowadzenie informuje, że Apostołowie i ich współpracownicy byli razem w Jerozolimie (w. 33c). Do nich przyłączają się również dwaj uczniowie z Emaus, którzy opowiadają, jak spotkali Pana w drodze i rozpoznali Go przy *łamaniu chleba* (w. 34-35). Wyróżnia się następujące tematy: spotkanie (w. 33c), świadectwo wspólnoty (w. 34), świadectwo (przypomnienie) uczniów z Emaus o spotkaniu w drodze i rozpoznaniu Pana przy *łamaniu chleba* (*gest kultyczny*).

Konkluzja posiada schemat przeciwny: *kultyczny gest* pokłonu uczniów (w. 52a),⁴ powrót do Jerozolimy (w. 52b), pobyt i uwielbienie Boga w świątyni (w. 53). Zauważamy dwa ciągi tematów w relacji koncentrycznej: *gest kultyczny* – *kroczenie drogą* – *spotkanie* *jednoczące* i *modlitwa*.

² Analizę konstrukcji Łk 24 zob.: J. d'Arc, Un grand jeu d'inclusions dans „les pelerins d'Emmaüs”, Nouvelle Revue Theologique 98 (1977) s. 62; R. Meynet, Quelle est donc cette Parole? Lecture „rhetorique” de L'Évangile de Luc (1-9, 22-24), Lectio Divina 99 A-B, vol. 2, t. 1, Paris 1979, s. 188-191; t. 2, Planche D4; ténze, Comment établir un chiasme?, Nouvelle Revue Theologique 100 (2, 1978) s. 233-249; L. Dussaut, Le triptique des apparitions en Luc 24. Analyse structurelle, Revue Biblique 94 (1987) s. 161-213.

³ Por. L. Dussaut, *Le triptique...*, dz. cyt., s. 176.

⁴ Podobne *unizenie* spotykamy u Łukasza w scenie kuszenia Jezusa (4,7.8). Szatan prosił Go o ten gest i otrzymał odpowiedź z Księgi Pwt 6,13-14.

Powyższe ramy inkluzji wyznaczają centrum perykopy, którą stanowi tzw. *kerygmat biograficzny* (w. 44-46).⁵ Jezus powołuje się zarówno na swoje wcześniejsze nauczanie, jak i na zapowiedzi Pisma wyjaśniając, że Mesjasz musiał cierpieć i zmartwychwstać. *Kerygmat* jest poprzedzony opisem ukazania się Chrystusa (w. 36-43), a zamyka go krótka wzmianka o obietnicy Ducha i wyjściu ku Betanii (w. 49-51).

Relacje między wyodrębnionymi częściami perykopy można przedstawić w następujący sposób:

a) Uczniowie głoszą zmartwychwstanie Jezusa	w. 33b-35
b) Jezus ukazuje się oczom uczniów	w. 36-43
c) Jezus wyjaśnia słowa Pisma	w. 44-47a
a') Jezus głosi misję dla uczniów	w. 47b-49
b') Jezus znika z oczu uczniom	w. 50-53

W części poprzedzającej *kerygmat biograficzny* znajdują się następujące jednostki strukturalne⁶: zdumienie uczniów wywołane nagłym pojawieniem się Pana (w. 36-38); odpowiedź Jezusa za pomocą gestu wskazującego na dłonie i stopy (w.39-40); spożycie posiłku (w. 41-43).

Wyrażenie *zobaczyć ducha* z pierwszej jednostki (w. 37), wyraźnie koresponduje z argumentacją wizualną zawartą w drugiej części tekstu: *duch nie posiada ciała ani kości* (w. 39c).

Druga jednostka posiada wyraźną inkluzję: *zobaczcie moje ręce i moje stopy* (w. 39a) i *pokazał im ręce i stopy* (w. 40b). Charakterystyczny dla tej części jest również silny akcent na zaimek *ja*: *ja jestem sam* i *widzicie mnie* (w. 39b i 40a są koncentryczne).

Fragment następujący po tzw. *kerygmacie biograficznym* jest znacznie krótszy, niż tekst poprzedzający go. Zawiera dwie jednostki tekstu, obietnicę Ducha Świętego (w. 49) i wyjście ku Betanii (w. 50-51). Podobnie jak poprzednio w w. 39b i 40, Łukasz zaakcentował zaimek *ja* i słowo *ręce*

⁵ W Łk 24 występują jeszcze trzy podobne *kerygmaty*: 24,6b-8; 19b-21; 25-27. Takiego określenia używa wielokrotnie L. Dussaut (*Le triptique...*, s. 161-213).

⁶ Według J. Caba (*Cristo, mia speranza, è risorto. Studio esegetico dei „vangeli” pasquali*, Milano 1988, s. 217), wspomniany fragment (w. 36-43) posiada konstrukcję małego *chiazmu*, którego punktem centralnym są słowa: *duch nie ma ciała ani kości* (w. 39).

(w. 49a i 50b), które ukazują dyskretną zależność koncentryczną z gestami rozpoznania.⁷

Interpretacja powyższych zależności konstrukcji stanowi ważny element dalszych badań egzegetycznych, których istotną częścią jest ustalenie gatunku literackiego.

B. GATUNEK LITERACKI

W pierwszej części (w. 36-43) perykopa charakteryzuje się luźnym stylem narracyjnym, co zawdzięcza użytym pytaniom i wykrzyknikom. Godna uwagi jest także zmiana i kolejność poszczególnych wypowiedzi, które pozwalają zauważyć pewną gradację. Niewątpliwym zamysłem tej części było ukazanie fizycznej i empirycznej realności Jezusa, co sugeruje, że można w tekście dopatrywać się pewnych korzeni apologetycznych.⁸

Część druga (w. 44-49) zawiera nieprzerwaną wypowiedź Objawionego. Widać dalszy postęp w opowiadaniu, w którym wyraźnie dochodzi do głosu nauczanie pierwotnego Kościoła.⁹ Zapowiedź zesłania Ducha Świętego w Jeruzalem (w. 49), pochodzi ze starożytnej tradycji, z której czerpał św. Łukasz.¹⁰

Trzecia część (w. 50-53) jest podobna do pierwszej, napisana w formie relacji narratywnej, ale już bez pytań i wykrzykników, które tworzyły luźny styl. Posiada epicką formę i zarysowany plan.¹¹

Trzeba stwierdzić, że analizowany fragment nie jest monolitem literackim, lecz zawiera cechy wielu form literackich, tworząc oryginalny rodzaj literacki właściwy tylko św. Łukaszowi.

C. ELEMENTY TRADYCJI I REDAKCJI TEKSTU

Opis spotkania w wieczniku jerozolimskim (Łk 24,35-48) należy do typu tzw. *chrystofanii pośrednich* i składa się z trzech charakterystycznych części: identyfikacji Jezusa, misji świadków i wiary w Zmartwychwsta-

⁷ Por. D u s s a u t , *Le triptique...*, dz. cyt., s. 177.

⁸ Por. S. B r o w n , *Apostasy and Perseverance in the Theology of St Luke*, Rome, 1969, s. 77-79; E. S z y m a n e k , *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 211.

⁹ Por. F. G r y g l e w i c z , *Ewangelia według św. Łukasza*, Poznań-Warszawa 1974, s. 361.

¹⁰ Por. J. K u d a s i e w i c z , *Jeruzalem miejscem zesłania Ducha Świętego*, Roczniki Teologiczno Kanoniczne 23 (1, 1976) s. 87.

¹¹ Por. K. W ó j t o w i c z , *Ostatnie pouczenia Zmartwychwstałego (Łk 24, 44-53)*, Homo Dei 55 (2, 1986) s. 92.

łego.¹² W pierwszej części dochodzi do głosu polemika Kościoła, dotycząca cielesności i prawdziwego człowieczeństwa Zmartwychwstałego (w. 39. 42-43). Zamiarem Łukasza było przekonanie członków Kościoła, że Jezus posiadał po zmartwychwstaniu realne ciało (w. 39-40).

Św. Łukasz jest najlepszym historykiem zbawienia wśród ewangelistów. Również w omawianym fragmencie można dopatrzeć się dwóch charakterystycznych etapów tej historii, czyli zapowiedzi i wypełnienia.¹³ Ów schemat realizuje za pomocą terminu *δεῖ* (*trzeba*) lub poprzez aluzje do Pism ST (w. 44-46).

Ważnym akcentem redakcyjnym jest temat drogi, którym zainspirował św. Łukasza św. Marek 10, a zwłaszcza Mk 10,32-52.¹⁴ W przypadku badanej perykopy, droga Jezusa do Jerozolimy jest jednocześnie drogą do Ojca (Łk 24,51).¹⁵

Innym rysem literackim trzeciego ewangelisty jest centralizacja objawień Zmartwychwstałego w Jerozolimie, która posiada swój odpowiednik w J 20,19-23. Łukasz nadał wartość kerygmatyczną wszystkim określeniom czasowo-przestrzennym, co nie oznacza, że pozbawił je znaczenia historycznego.¹⁶ Na kształt sceny prawdopodobnie miała wpływ liturgia pierwotnego Kościoła.

Zamiarem św. Łukasza było ukazanie wydarzeń paschalnych z punktu widzenia człowieka wierzącego, który pragnie znaleźć ich zbawczy sens.¹⁷ Część narracyjna wypowiedzi zostaje podporządkowana głównemu celowi, jakim jest ukazanie zbawczego znaczenia opowiadanych faktów.¹⁸ Można wyróżnić trzy akty w procesie objawienia¹⁹: (1) wydarzenie, którego naocznym świadkiem jest prorok lub apostoł (2) objawienie planu Bożego

¹² Por. Tamże.

¹³ Por. J. K u d a s i e w i c z , *Historia czy ekonomia zbawienia?*, RTK 28 (1, 1981) s. 97-98.

¹⁴ Por. E. L a V e r d i e r e , *The Passion-Resurrection of Jesus according to St. Luke*, Chicago Studies 25 (1986) s. 38.

¹⁵ Według Marka droga do Jerozolimy kroczeniem do miejsca męki i śmierci (10, 32-34). Por. F. F. S e g o v i a , *The journey(s) of Jesus to Jerusalem*, w: A. Danaux, ed., *John and the synoptics*, Leuven 1992, s. 535-541.

¹⁶ Por. K. R o m a n i u k , *Morfokrytyka i historia redakcji, czyli Form- i Redaktionsgeschichte*, Warszawa 1983, s. 126.

¹⁷ Por. H. H r y n i e w i c z , *Chrystus nasza pascha. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 1, Lublin 1982, s. 337.

¹⁸ Por. W. H ł a d o w s k i , *Charakter przekazów wielkanocnych jako problem w badaniach nad wiarygodnością objawienia*, *Studia Theologica Varsoviensia* 17 (1, 1979) s. 16.

¹⁹ Por. O. C u l l m a n , *Salvation in History*, London 1967, s. 90.

zawartego w wydarzeniu (3) reinterpretacja w świetle nowego odkrycia. Odpowiadają im trzy stopnie świadectwa: wydarzenia, znaczenia i Pisma.

D. GŁÓWNA TERMINOLOGIA I TEMATYKA TEOLOGICZNA

Wprowadzenie (w. 33c-35) przedstawia zebranych Jedenastu i ich współpracowników.²⁰ Do nich przyłączyli się dwaj uczniowie z Emaus. Przyczyną owego spotkania było prawdopodobnie osobiste doświadczenie Szymona (w. 34). Wiara wspólnoty opiera się na doświadczeniu Piotra, który pierwszy szedł sprawdzić grób (w. 12) i najpierw jemu ukazał się Pan (w. 34). Język wyznania z w. 34 jest podobny do kerygmatycznej formuły św. Pawła: *ukazał się Kefasowi, a potem Dwunastu* (1 Kor 15,5). Zarówno Łukasz jak i Paweł byli przekonani, że wiara wspólnoty opierała się na świadectwie Piotra (Łk 22,31-32).²¹

Użyty w w. 34 czasownik: ὤφθη (3os. l. poj. indic. aor. pass. od ὀράω) można przetłumaczyć w trojaki sposób: (1) aor. pass. – *był widzialny*; (2) deponens – *ukazał się, ukazał siebie, pozwolił się zobaczyć*; (3) passivum – w LXX forma sparafrazowanego imienia Boga: *Bóg pozwolił się zobaczyć*.²² W pierwszym przypadku informuje o pewnej aktywności świadków widzenia, natomiast druga forma *deponens* zakłada wyłączną inicjatywę Chrystusa: *On się ukazał*.²³ Ten wariant wzmacnia świadectwo LXX, według której podmiotem i inicjatorem tego rodzaju akcji objawiających był zawsze Bóg, natomiast człowiek poddawał się Jego działaniu.²⁴ Czasownik oznacza też akt intelektualnego zrozumienia wypowiedzianych słów (Rdz 12,17; 17,1; Sdz 6,21nn).²⁵ W ten sposób doświadczenie uczniów z Emaus zostało wpisane w opowiadanie wspólnoty, które było pierwsze i podsta-

²⁰ Słowo ἄθροίζω (w. 33c) jest *hapax* NT. Por. B. Reicke, *ἄθροίζω*, w: *Exegetical Dictionary of the New Testament* (EDNT), t. I, ed., H. Balz, G. Schneider, Michigan 1990-93, s. 36.

²¹ Por. D. McBride, *Emmaus the gracious visit of God according to Luke*, Dublin 1991, s. 158.

²² Por. C. Brown, *The Resurrection in Contemporary Theology*, w: *The New International Dictionary of New Testament Theology* (DNTT), t. III, ed., C. Brown, Michigan 1975, s. 285; K. H. Rengstorff, *Die Auferstehung Jesu. Form, Art und Sinn der urchristlichen Osterbotschaft*, Berlin⁴1960, s. 57; J. Kremer, ὤρα, w: EDNT II, s. 528.

²³ Por. Kremer, ὤρα, s. 528-529.

²⁴ Por. K. Romaniuk, *Wiara w zmartwychwstanie, pusty grób i pojawienie się zmartwychwstałego Chrystusa*, Katowice 1981, s. 83.

²⁵ Por. Tamże, s. 83-84.

wowe. Zatem wyznanie przybyłych jedynie potwierdziło wiarę zgromadzonych.

Trzecia chrystofania następuje nagle, bez jakiegokolwiek przerwy podkreślającej jej początek. Nic więc dziwnego, że wprawiła zebranych w zdumienie: *Kiedy o tym rozmawiali, [Jezus] stanął wśród nich. I mówi im: – Pokój wam! Przerazonym i wylekłym zdawało się, że widzą ducha. Powiedział więc im: – Czemuście tacy przerażeni i dlaczego wątpliwości budzą się w sercach waszych?* (w. 36-38). Tłumaczenie dosłowne: *sam stanął w środku nich* (w. 36), sygnalizuje powiązanie tego tekstu z Septuagintą, która posiada specjalne wyrażenie idiomatyczne dla tego typu ukazań (Rdz 18,2; Dn 8,15 por. Łk 1,11; Dz 10,30).²⁶ Charakteryzują się one kilkoma stałymi elementami: zjawienie i powitanie, reakcja pełna lęku, potwierdzenie tożsamości przez przybysza, przekazanie orędzia, przedstawienie wątpliwości odnośnie autentyczności zjawienia lub przekazanego orędzia, pokonanie wątpliwości za pomocą znaku.²⁷

Wątpliwości pojawiły się również w sercach apostołów. Badane opowiadanie kładzie szczególny nacisk na to, czy rzeczywiście widziano Chrystusa.²⁸ Ewangelie używają słownictwa opisującego ciało Przybysza, (Mt 28,17; Łk 24,31.36n; J 20,14-29), aby zagwarantować prawdziwość wizji.²⁹ Mentalność semicka domagała się sprecyzowania, że Jezus rzeczywiście powrócił do życia, dlatego musiał być osobą widzialną i dotykalaną.³⁰

Również motyw pokoju (w. 36) jest typowym składnikiem tego typu zjawień.³¹ Słowa obwieszczające pokój, miały być na ustach misjonarzy, wchodzących do domów: *Gdy do jakiego domu wejdziecie, najpierw mówcie: Pokój temu domowi! Jeśli tam mieszka człowiek godny, wasz pokój spocznie na nim; jeśli nie, powróci do was* (Łk 10,5). Chrystus staje przed uczniami w roli misjonarza, który wybierał dom, aby ustanowić jego mieszkańców świadkami.³² Życzenia pokoju znajdują się w relacji do pism ST, w których zapowiadano eschatologicznego proroka (Iz 52,7; Na 2,1).³³

²⁶ Por. D. McBride, *Emmaus...*, s. 159-160.

²⁷ Por. M. E. Boismard, *Le réalisme des récits evangeliques*, Lumen Vitae 109 (1971) s. 31-41.

²⁸ Por. K. Dahn, *ὥρα*, w: DNTT III, s. 518.

²⁹ Por. Tamże.

³⁰ *Wszystkie te akcesoria chrystofanii nie koniecznie muszą być tylko funkcją literacką*, K. Romaniuk, *Wiara...*, s. 86.

³¹ Niektórzy dopuszczają możliwość, iż wzmianka o pokoju jest interpolacją. Por. J. Jeremias, *The Eucharistic Words of Jesus*, Oxford-Blackwell 1971, s. 98.

³² Przedstawiona jest tu rola Zmartwychwstałego jako *Proto-misjonarza*. Jest ona echem starotestamentalnych opisów wizyt boskich wysłanników. Na początku

Mimo zapewnień Jezusa, w sercach uczniów zrodziły się wątpliwości, dlatego następuje dość długi wywód, potwierdzający Jego rzeczywistą obecność: *Oglądajcie moje ręce i moje nogi, bo to ja jestem! Dotykajcie Mnie i przekonajcie się, przecież duch nie ma ciała ani kości, a Ja mam – jak widzicie! Po tych słowach pokazał im ręce i nogi* (Łk 24,39-40). W tego typu spotkaniach, zwykle po rozpoznaniu niebiańskiego przybysza, następowało przekazanie orędzia. W tym wypadku jest nieco inaczej, gdyż Jezus dobitniej potwierdził swoją rzeczywistą obecność, aby rozwiązać wszelkie wątpliwości (w. 44-49). Uczynił to za pomocą gestu wskazującego na bliźni dłoni i stóp, czyli posłużył się argumentem przebytego cierpienia (w. 39-40).³⁴ Znak wizualny wzmocnił słowami: *Ja jestem* (w. 39), które podkreślają obecność i autorytet samego Boga (por. Mt 28,18).³⁵ Wyrażenie: *ciało i kości*, stanowi dowód potwierdzający prawdziwe człowieczeństwo oraz wyklucza podejrzenia o duchowym charakterze Jego śmierci.³⁶

Wahania uczniów nie świadczą o ich zupełnej niewierze, lecz ukazują subtelny zamysł autora, który w ten sposób sformułował pewne dialektyczne napięcie pomiędzy wydarzeniem i reakcją na nie. Dwaj bohaterowie poprzedniego opowiadania przebyli drogę od zupełnej niewiary do rozpoznania i wiary. Natomiast tym razem, św. Łukasz ukazał etapy procesu stopniowego rozwiewania wątpliwości aż do uwielbienia (w. 52). Warto zauważyć, że słowa: *zobaczcie moje ręce i moje stopy* (w. 39a) oraz *pokazał im ręce i stopy* (w. 40b) tworzą wyraźną inkluzję.³⁷ Scena ma coś w sobie bardzo naturalnego, najpierw zareagowali przestraszeniem, a następnie pojawiły się wątpliwości. Autor sugeruje, że rozpoznanie Zmartwychwstałego nie wynika jedynie z samej chrystofanii (16,31), lecz potrzeba jeszcze czegoś więcej na potwierdzenie autentyczności.³⁸ Z tego

sekcji *podróży*, w Ewangelii Łukasza pojawia się temat *posłańców Dobrej Nowiny* (Łk 7,27; 9,52), którego korzenie sięgają ST: *Oto Ja wyślę anioła mego, aby przygotował drogę przede Mną, a potem nagle przybędzie do swej świątyni Pan, którego wy oczekujecie, Anioł Przymierza, którego pragniecie. Oto nadejdzie, mówi Pan* (Ml 3,1). Por. R. Dillon, *From Eye-Witnesses to Ministers of the Word. Tradition and Composition in Luke 24*, *Analecta Biblica* 82, Rome 1978, s. 187-188.

³³ Profetyczny pokój nie jest psychologicznym pocieszeniem, lecz zjawiskiem rozpoczynającym eschaton. Por. Tamże, s. 188.

³⁴ Por. J. A. Motyer, *Parts of the Body*, w: DNTT I, s. 239.

³⁵ Por. H. G. Link, *ἐγώ εἰμι*, w: DNTT II, s. 282.

³⁶ Por. A. C. Thiselton, *σάρξ*, w: DNTT I, s. 677.

³⁷ Por. L. Dussaut, *Le triptique...*, s. 177.

³⁸ Por. D. McBride, *Emmaus...*, s. 166.

względu Jezus uczynił kolejny gest: *A kiedy z radości jeszcze nie wierzyli i byli zdumieni, rzekł im: – Czy macie tu coś do jedzenia? Podali Mu kawałek pieczonej ryby. I wzięwszy go zjadł na ich oczach*” (w. 41-43).³⁹ Trzeba zauważyć, że z godną podziwu wyrozumiałością, Chrystus przekonywał zebranych o prawdziwości zmartwychwstania.

Powyższy fragment odbija się podwójnym echem w Dziejach Apostolskich – raz w dzień wniebowstąpienia: *A podczas wspólnego posiłku kazał im nie odchodzić z Jerozolimy, ale oczekiwać obietnicy Ojca* (1,4) oraz drugi raz w czasie spotkania Piotra z Korneliuszem: *Bóg wskrzesił Go trzeciego dnia i pozwolił Mu ukazać się nie całemu ludowi, ale nam, wybranym uprzednio przez Boga na świadków, którzyśmy z Nim jedli i pili po Jego zmartwychwstaniu* (10,40).

Odnosnie wzmianki o spożyciu kawałka ryby (w. 43), nasuwają się dwa pytania, które odpowiadają dwom poziomom tradycji: Jakie jest znaczenie wspólnego posiłku Jezusa z uczniami dla pierwotnego Kościoła? oraz – Czym kierował się św. Łukasz przytaczając ten motyw w swoim opowiadaniu? Trzeba zaznaczyć, że dyskusja wokół potrzeby spożywania pokarmu przez Zmartwychwstałego, nie jest przedmiotem naszych poszukiwań. Niektórzy egzegeci podkreślają, że opisane zdarzenie miało znaczenie apologetyczne dla pierwotnej wspólnoty.⁴⁰ Zdaniem W Grundmanna,⁴¹ zamiarem autora była obrona realnego ciała Zmartwychwstałego. Być może, że była reakcją na poglądy *doketów*.⁴² Wydaje się jednak, że na kształt tekstu miały wpływ inne fragmenty NT:⁴³ (a) nakarmienie chlebem i rybami pięciu tysięcy mężczyzn (Mk 6, 32–44); (b) Ostatnia Wieczerza (1 Kor 11,23-26); (c) ukazanie się Jezusa uczniom zebranych *w jednym miejscu* (1 Kor 15,5.7; Mt 28,16-20); (d) wątpliwości w czasie chrystofanii (Mt 28,17; J 20,24-25); (e) celebracje Eucharystii w pierwotnym Kościele (1 Kor 11,23-26; Dz 2,42-46). W świetle powyższych tekstów, motyw apologetyczny schodzi na drugi plan, natomiast znaczenia nabierają trzy względy: (a) realne ciało świadczyło, że Zmartwychwstały był prawdziwym Jezusem z Nazaretu; (b) Jezus formował autentycznych świadków, którzy widzieli Pana; (c) obecność Jezusa w liturgii jest

³⁹ Według dłuższej wersji tego tekstu, który nie został przyjęty jako oryginalny, uczniowie dali Jezusowi kawałek pieczonej ryby i nieco miodu. Por. G. Kilpatrick, *Luke 24:43-43*, *Novum Testamentum* 28 (1986) s. 306.

⁴⁰ Por. J. Ernst, *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg 1977, s. 449-450.

⁴¹ Por. W. Grundmann, *Das Evangelium nach Lukas*, Berlin 1971, s. 449.

⁴² Por. Tamże, s. 667.

⁴³ Por. G. O'Collins, *Did Jesus Eat the Fish? (Luke 24:42-43)*, *Gregorianum* 69 (1988) s. 71.

kontynuacją spotkania ze Zmartwychwstałym w historii.⁴⁴ Warto nadmienić, że analizowany fragment perykopy Łk 24,36-43 wykazuje dużo podobieństw z J 20,19-29; 21,13. Istniejące analogie świadczą o ustnej tradycji, której elementy, mogły mieć już wcześniej postać pisemnego przekazu.⁴⁵

Kolejny fragment tekstu (w. 44-48) w odczycie struktury został nazwany jako *kerygmat biograficzny*⁴⁶: *I rzekł do nich: – To właśnie są słowa, które wam powiedziałem, kiedy jeszcze byłem z wami: Musi wypełnić się wszystko, co o mnie napisano w Prawie Mojżeszowym, w Prorokach i w Psalmach. Wtedy nauczył ich rozumieć Pisma. I powiedział im: – Napisano tak: Mesjasz będzie cierpiał i zmartwychwstanie trzeciego dnia. W Imię Jego wzywać się będzie wszystkie narody, począwszy od Jeruzalem, do nawrócenia dającego odpuszczenie grzechów. Wyście tego świadkami*” (w. 44-48). Początkowe zdania są skierowane ku przeszłości (w. 44-46), natomiast końcowe mówią o przyszłości (w. 47-48).⁴⁷ Można też wyróżnić zależności paralelne w dwóch członach perykopy: w. 44-45 oraz 46-48.⁴⁸

Część odnosząca się do przeszłości (w. 44-46), skupia się wokół nauczania Jezusa i ono zajmuje w nim najwięcej miejsca.⁴⁹ Akcent treściowy jest położony na słowach: *musi wypełnić się wszystko, co zostało napisane* (w. 44). Owym *wszystkim* jest *zbawienie*, mimo, że takowy termin nie pojawia się w tekście.⁵⁰ Temat zbawienia rozciąga się przez całą Ewangelię i Dzieje Apostolskie. Jego źródłem jest sam Bóg, który przez Jezusa Chrystusa *wszystko* wypełnił. Udostępnił je dla wszystkich narodów za pośrednictwem nawrócenia i odpuszczenie grzechów, które będą sprawować uczniowie – świadkowie zbawienia. Aby mogli właściwie wykonać to zadanie, Jezus *oświecił ich umysł, żeby rozumieli Pisma* (w. 45). Łukasz kontynuuje temat objawienia, który wcześniej zawarł

⁴⁴ Scena zawarta w Łk 24, 42-43 mogła też oznaczać przebaczenie i pojednanie, odnawiające zażyłe relacje Jezusa z uczniami. Por. Dillon, *From...*, s. 200-201.

⁴⁵ Por. G. Schneider, *Das Evangelium nach Lukas, Kap. 11-24*, Gütersloh 1977, s. 501.

⁴⁶ Posiada on wyraźny związek z podobną perykopą w Łk 24,6b-8.

⁴⁷ Wiersze 44-53 mają charakter pożegnalnego testamentu. Por. F. Prast, *Presbyter und Evangelium in nachapostolischer Zeit*, Stuttgart 1979, s. 303.

⁴⁸ Por. J. Szlaga, *Hermeneutyka biblijna*, w: Tenże, red., *Wstęp ogólny do Pisma św.*, Poznań 1986, s. 202.

⁴⁹ Por. H. Ordon, „Ostatnie przemówienie zmartwychwstałego Chrystusa” (Łk 24,44-49), RTK 34, 1 (1987) s. 93.

⁵⁰ Por. J. D. Kingsbury, *Luke 24:44-49*, Interpretation 35 (1981) s. 170; M. Galizzi, *Jezus ofiarą władzy*, t. 3, tłum. L. Szydłowska, Warszawa 1988, s. 121.

w sformułowaniu: *otwieranie oczu i umysłu* (24,16.31). Doktryna chrześcijańska opiera się na właściwym zrozumieniu Pisma św. (Dz 3,18; 13,2-9; J 5,39.46).⁵¹

W części odnoszącej się do przyszłości znajdujemy cel, którym kierował się Chrystus (w. 47-48). Najpierw potwierdził swoją realną śmierć i zmartwychwstanie, a następnie wyjaśnił sposób zbawienia. Wyraźnym Jego zamiarem było ustanowienie uczniów autentycznymi świadkami (w. 48).

Nakaz misyjny został wyrażony czasownikiem κηρύσσω (*podawać do wiadomości, publicznie ogłaszać*). Przedmiotem publicznego głoszenia winno być nawoływanie do nawrócenia, ponieważ bez niego nie ma odpuszczenia grzechów.⁵² Nawrócenie oznacza zwrócenie się całego człowieka ku Bogu objawionemu w Jezusie, z czym wiąże się przewartościowanie dotychczasowego sposobu myślenia, odczuwania i działania. Dla Żydów oznaczało zgodę na sprawiedliwość z wiary w Jezusa, natomiast poganie winni odwrócić się od bałwochwalstwa.⁵³ Drugim elementem *kerygmatu* jest uwolnienie od grzechów, czyli możliwość uzyskania przebaczenia popełnionych wykroczeń. Głoszenie *Dobrej Nowiny* trzeba prowadzić w Imię Jezusa, tzn. w oparciu o to, kim był, czego nauczał i dokonywał Chrystus.⁵⁴ Zwykle rezultatem przepowiadania jest wyzwolenie i wyjątkowa radość.⁵⁵

W Ewangelii według św. Łukasza Jezus znajduje się *in via terminae a quo*, którym jest Jerozolima (9,51). Wiersz 24,47⁵⁶ zawiera zapowiedź nowego początku ewangelizacji, którym ponownie będzie święte miasto.⁵⁷ Słowa: *począwszy od Jerozolimy* (w. 47b) nie należy rozumieć w sensie sukcesywnego głoszenia, najpierw Żydom, a następnie innym narodom, gdyż Jerozolima nie jest reprezentantem okresu, w którym ewangelia była

⁵¹ Por. H. D u e s b e r g , „Oświecił ich umysł, żeby rozumieli Pisma” (Łk 24,45), „Concilium” 1-10 (1966-67), s. 659.

⁵² Por. A. J a n k o w s k i , *Kerygmat w Kościele Apostolskim*, Częstochowa, 1989, s. 116.

⁵³ Bałwochwalstwo sprowadzało się do kultu własnego ja. Por. Tamże, s. 116-117.

⁵⁴ Por. O r d o n , „Ostatnie...”, s. 95.

⁵⁵ Por. E. B e y r e u t h e r , G. F i n k e u r a t h , *εὐφραίνω*, w: DNTT II, s. 359.

⁵⁶ Wiersz 47 jest reinterpretacją Łukasza słów Jezusa usytuowanych u Marka 13,10. Jego układ odpowiada misji udzielonej uczniom w Dz 1,8 oraz przywołuje tekst paralelny w Dz 26,23. Por. J. Dupont, *La portée christologique de l'évangélisations des nations d'après Luc 24,47*, w: Tenze, ed., *Nouvelles études sur les Actes des apôtres* (Lectio Divina, 118), Paris 1984, s. 56.

⁵⁷ Por. H. L a n g k a m m e r , *Nowy Testament o Kościele*, Wrocław 1995, s. 62-63.

skierowana do Żydów.⁵⁸ Nie można też jej ograniczyć do samego miejsca, będącego punktem rozpoczęcia wypraw misyjnych. Właściwe znaczenie tego wyrażenia ukazuje kontekst bliższy: *dla wszystkich narodów* (w. 47) oraz kontekst dalszy: *ale gdy Duch Święty stąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami w Jerozolimie i w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce ziemi* (Dz 1,8). Od samego początku przepowiadanie było skierowane zarówno do Żydów jak i pogan.⁵⁹ Autor zachował szacunek dla historii, dlatego pierwsza wspólnota w Jerozolimie jest przykładem Kościoła wszystkich czasów, głoszącego nawrócenie do wszystkich ludzi (Dz 2,42-47; 4,32-35).⁶⁰

W przeciwieństwie do pozostałych ewangelistów, którzy akcentują nakaz głoszenia (Mt 28,19-20; Mk 16,15; J 20,21), Łukasz koncentruje się na funkcji autentycznych świadków Zmartwychwstałego (24,48 por. Dz 1,8).

Reasumując powyższą analizę Łk 24,35-48 zauważa się, że badana perykopa ma ścisły związek z kontekstem poprzedzającym, czyli z opowiadaniem o uczniach idących do Emaus. Jezus konsekwentnie ukazuje się w kontekście posiłku i widać wyraźny rozwój wiary w Jego zmartwychwstanie. Do tego momentu nie była ona jeszcze uformowana, ponieważ pojawienie się Jezusa wywołało konsternację (w. 37).

Dynamika tekstu wyraźnie narasta i zmierza do punktu kulminacyjnego, którym było ogłoszenie *dobrej nowiny* o nawróceniu i odpuszczeniu grzechów, wszystkim narodom (w. 49). Jezus wyznaczył do tego zadania Apostołów, których uformował na świadków.

Motyw świadectwa, który występował w poprzednich opowiadaniach (24,1-12; 13-35), w trzeciej części wychodzi na plan pierwszy (24,35-48).

II. KRYTYCZNA ANALIZA PRZEPOWIADANIA PASCHALNEGO

Celem niniejszej analizy homiletycznej będzie ukazanie głównych elementów treściowych homilii, opartych na perykopie Łk 24, 35-48.

⁵⁸ Por. H. Conzelmann, *Die Mitte der Zeit, Studien zur Theologie des Lukas* (BHT 17), Tübingen 1964⁵, s. 8.

⁵⁹ Por. G. Betori, *Luke 24:47: Jerusalem and the Beginning of the Preaching to the Pagans in the Acts of the Apostels*, w: G. O'Collins i G. Marconi, ed., *Luke and Acts* (tras. by M. J. O'Connell), New York 1993, s. 119.

⁶⁰ Por. Tamże, s. 119-120.

1. TREŚĆ PRZEPOWIADANIA

Najczęściej poruszano w przepowiadaniu zagadnienie świadectwa, które rozpatrywano w różnych aspektach. Generalnie cechy świadków zmartwychwstania Jezusa ujmowano w kategoriach rozumu i wiary.

W pierwszym wymiarze podkreślano znaczenie pełnej informacji, którą winien zdobyć świadek, tzn. czy doświadczył Jezusa zmysłami słuchu, wzroku i dotyku.⁶¹ Dlatego eksponowano znaczenie fizycznego kontaktu Nauczyciela z uczniami⁶² oraz znajomość i zrozumienie sensu Pism.⁶³ Jedynie rzeczywiste spotkanie Pana i życie w Jego obecności jest najlepszą szkołą zdobywania potrzebnej wiedzy.⁶⁴ W ten sposób świadek nabywa Jego przymioty, np. wyrozumiałość lub cierpliwość.⁶⁵ Afirmuje świat w jego dążeniach do dobrobytu, wolności, wynalazczości, nie zaniebując ukazywania prawdziwego przeznaczenia człowieka, do życia z Bogiem.⁶⁶ W swoim postępowaniu jest świadomy, że trudno przyjąć prawdę Chrystusa, dlatego potwierdza ją własnym życiem.⁶⁷

⁶¹ Por. M. Gołębiowski, *Światło i noc wiary*, „Ateneum Kapłańskie”(AK) 122, 2 (1994), s. 346; L. S. Grodzki, *Chrystus ofiarą przebłągalną*, w: *W Blasku Słowa Bożego – homilie*, Paryż 1975, s. 191; M. Brzeziński, *"To Ja jestem.. w: Zamyślenia przy ołtarzu, Refleksje na temat tekstów ze Mszy św.*, Warszawa 1976, s. 251.

⁶² Por. W. Matejek, *Zwycięstwo przez nawrócenie i uwolnienie od grzechu*, „Biblioteka Kaznodziejska” (BK) 114, 3-4 (1985), s. 146; M. Twardowa, *Zwycięstwo przez nawrócenie i uwolnienie od grzechu*, BK 114, 3-4 (1985), s. 150; T.Ruciński, *Jezus, nadzieja i wiosna*, BK 126, 3-4 (1991), s. 139.

⁶³ Por. K. Konecki, Z. Pawlak, red., *Wy jesteście świadkami*, AK 116, 1 (1991), s. 136n.

⁶⁴ Świadek powinien być ciągle nastawiony na długość Bożej, Chrystusowej fali, odbierać ją i przekazywać jej treści, które ona niesie. W. Przybyś, *Jesteśmy świadkami Zmartwychwstałego*, w: „Największa jest miłość”, Kraków 1988, s. 79.

⁶⁵ W tym kontekście podkreślano pełną dobroci taktykę Jezusa, polegającą na cierpliwym sprawdzaniu faktów. Por. S. Olejnik, *Misja świadczenia*, w: „Jam jest Drogą, Prawdą i Życiem” (J 14,6), *Homilie niedzielne i świąteczne*, Warszawa 1985, s. 156.

⁶⁶ Por. A. Zimmermann, „Poznali Go przy łamaniu chleba” (Łk 24,35), w: *Radujcie się! Kazania niedzielne i świąteczne na rok A,B,C*, Poznań 1977, s. 150.

⁶⁷ Por. E. Chmura, *Odstaniając prawdę*, „Współczesna Ambona” (WA) 16, 2 (1988), s. 23.

Drugą grupę cech świadka wiązano z praktykowaniem wiary. Chodziło o zjednoczenie z osobą Jezusa⁶⁸ i kształtowanie życia według Jego zasad.⁶⁹ W tym względzie najpoważniejszą przeszkodę upatrywano w grzechu, gdyż wiara i wyzwolenie od zła biegną równolegle do siebie.⁷⁰ Odnośnie tego zagadnienia poruszano zanik poczucia winy, jako jeden z charakterystycznych rysów współczesności.⁷¹ Wyrazem takiej postawy jest tendencja zacieśniania spraw związanych z Bogiem do sfery prywatnej.⁷² Z tego względu postulowano budzenie miłości paschalnej, której praktycznym wyrazem jest spowiedź wielkanocna i uczynki pokutne.⁷³ W tej materii przytaczano też budujące przykłady świętych.⁷⁴ Usilnie podkreślano siłę świadectwa, która zależy od modlitwy,⁷⁵ doświadczenia osobistej kruchości⁷⁶ i autentyczności życia.⁷⁷

⁶⁸ Por. A. Sapeta, *Drogi poznania Chrystusa*, „Materiały Homiletyczne” (MH) 76, 2 (1976), s. 16; K. Konecki, T. Lewandowski, red., *Kto jest prawdomówny?*, AK 110, 2 (1988), s. 302.

⁶⁹ Por. Grodzki, *Chrystus...*, s. 191.

⁷⁰ Por. A. Sapeta, *Drogi...*, s. 18.

⁷¹ Por. S. Bielecki, „*Wy jesteście świadkami tego*”, WA 16, 2 (1988), s. 26.

⁷² Bierna postawa w życiu publicznym sprawia, że świadkowie Boga – Jehowy odnoszą wiele sukcesów dzięki gorliwości w szerzeniu swych przekonań i ponoszeniu dla tej sprawy ofiar. Por. Olejnik, *Misja...*, s. 157; Bielecki, „*Wy jesteście...*”, s. 24.

⁷³ Por. Chmura, *Odsłaniając...*, s. 23; Gołębiowski, *Światło...*, s. 346.

⁷⁴ Niekiedy autorzy homilii przytaczają przykłady egzystencjalne, mówiące o odważnym dążeniu do zwycięstwa nad nałogami i grzechem np. świadectwo młodzieńca, który wstępuje do poradni przeciwalkoholowej, aby powiedzieć lekarzowi i pacjentom, że można zwyciężyć w walce z nałogiem. Por. W. Łydka, *Nasza odpowiedź na orędzie zmartwychwstania*, WA 13, 2 (1985), s. 37; S. Iłczyk, *Zwycięstwo przez nawrócenie i uwolnienie od grzechu*, BK 114, 3-4 (1985), s. 146-147.

⁷⁵ G. Motte, *Trzecia Niedziela Wielkanocna (B)*: w: *Homilie na niedziele i święta*, Poznań-Warszawa 1981, s. 204; K. Konecki, T. Lewandowski, red., *Kto jest prawdomówny?*, AK 110, 2 (1988), s. 302.

⁷⁶ Por. J. Banak, S. Lech, red., *Jesteście świadkami*, AK 98, 1 (1982), s. 130; A. Zimmermann, „*Lecz gdy oni z radości jeszcze nie wierzyli...*” (Łk 24, 41), w: *Radujcie się...*, s. 152; „Materiały Problemowe” (MP) 5 (1976), s. 16; J. Pawłęga, *Radosne świadectwo* w: M. Kamiński, red., *W dzień Pański. Homilie na niedziele i święta Cykl "B"*, Poznań 1984, s. 86-87.

⁷⁷ Por. Iłczyk, *Zwycięstwo...*, s. 148.

Gdy chodzi o sposób i skuteczność świadczenia, zwracano uwagę, iż najbardziej przemawiają, dobrze wypełnione obowiązki stanu.⁷⁸

W kontekście celowości świadectwa, sporo miejsca poświęcono zagadnieniu nawrócenia i odpuszczenia win. Zasadniczo wskazywano na konieczność eliminowania grzechu,⁷⁹ dlatego wielokrotnie wyjaśniano rolę sumienia i spowiedzi świętej.⁸⁰ Zwracano też uwagę na Eucharystię i modlitwę, jako źródła nawrócenia.⁸¹ Pozytywny lęk moralny,⁸² pojednanie z najbliższymi i uległość Duchowi Świętemu,⁸³ to przykłady najczęściej wymienianych środków pokuty.

Ważnym atrybutem każdego świadka jest dar pokoju.⁸⁴ Jego źródłem jest obecność Boża oraz wierne zachowywanie przykazań.⁸⁵ Zauważono, że warto pielęgnować zwyczaj pozdrawiania się tym słowem, którego genezy doszukiwano się w Biblii i środowisku Bliskiego Wschodu.⁸⁶ Współczesny człowiek bardzo potrzebuje tego daru, ponieważ wielokrotnie znajduje się w ogniu rozlicznych walk i kłopotów.⁸⁷ Jego pełnię gwarantuje jedynie Chrystus, który usuwa główną przeszkodę – lęk.⁸⁸

Poprzez komentarz fragmentu, mówiącego o konieczności cierpienia Chrystusa, kaznodzieje starali się zbliżyć słuchaczy do tej tajemnicy.⁸⁹

⁷⁸ Por. K. Płatek, *Świadkowie Chrystusa*, BK 126, 3-4 (1991), s. 135; A. Sikora, *Świadkowie Chrystusa*, BK 126, 3-4 (1991), s. 138.

⁷⁹ Por. J. Adam, *Nawróćcie się*, MH 98 (1988), s. 86; J. Chowańczyk, *Odpuszczenie grzechów*, w: J. Jachimczak, red., *Świętokrzyskie kazania radiowe*, t. 6, Kraków 1991, s. 90; Bielecki, „*Wy jesteście...*”, s. 25.

⁸⁰ Por. Cz. Kudroń, *Najpiękniejsze spotkanie*, w: *Owoc krzyża*, Warszawa, 1975, s. 137; S. Grzybek, *Konsekwencje zmartwychwstania Chrystusa*, w: *Wierzcie w Ewangelię (Mk 1,15)*, Kraków 1984, s. 106; Bielecki, „*Wy jesteście...*”, s. 25.

⁸¹ Por. E. Szymanek, *Dla odpuszczenia grzechów*, w: M. Kamiński, red., *W dzień Pański. Homilie na niedziele i święta Cykl „B”*, Poznań 1984, s. 86.

⁸² Por. J. Jachimczak, *Lęk i nadzieja*, w: J. Dukąła, red., *Świętokrzyskie kazania radiowe*, T. 3, Kraków 1987, s. 96.

⁸³ Por. J. K., *Pokój Boży w rodzinie*, MP 4 (1979), s. 39; J. P., *Otwarta droga*, MP 4 (1979), s. 42.

⁸⁴ Por. W. K., *Triumf dobra nad złem*, MP 4 (1988), s. 6.

⁸⁵ Por. MP 5 (1976), s. 16.

⁸⁶ Por. A. Wantuła, *Pokój wam!*, w: *Okruchy ze Stołu Pańskiego*, Warszawa 1975, s. 163.

⁸⁷ Por. Tamże, s. 163; E. Sz., *Zgoda buduje*, MP 4 (1979), s. 39-41.

⁸⁸ Por. Grzybek, *Konsekwencje...*, s. 105.

⁸⁹ Por. I. Bągoriś, *Tak jest napisane: Mesjasz będzie cierpiał...*, w: *Homilie*, Kalwaria Zebrzydowska 1992, s. 69; S. Grzybek, „*To Ja jestem*”, w:

Przypominano, iż plany ludzkie są zawodne, zaś zamysł Boży często pozostaje ukryty i bardzo przykry dla krótkowzrocznych ambicji człowieka.⁹⁰ Aby wypełnić wolę Boga w swoim życiu, trzeba jej całkowicie zaufać⁹¹ i zawsze polegać na słowie Pana.⁹² Sensem każdego cierpienia jest wzrost we wierze.⁹³

Konsekwencją zmartwychwstania Chrystusa jest nowe życie, dlatego sporo miejsca poświęcano tej nowej rzeczywistości.⁹⁴ Podkreślano, że życie ludzkie i nadprzyrodzone jest świętym darem,⁹⁵ którego żadną miarą nie wolno zniszczyć.⁹⁶

Chrystus stał się ofiarą przebłagalną za grzechy, którą nadal uobecnia w Eucharystii. Z tej racji, znaczenie tego sakramentu, wielokrotnie było przedmiotem przepowiadania.⁹⁷ Zwracano też uwagę na rangę proklamowanego słowa w czasie każdej liturgii.⁹⁸ W tym kontekście powracano do potrzeby składania świadectwa.⁹⁹

Wiercie w Ewangelię..., s. 42; M. Kamiński, *Musiło się wypełnić wszystko*, w: *W dzień Pański Cykl „B”*, s. 85.

⁹⁰ Por. W. Osza j c a, *Bóg czyni swoje*, WA 13, 2 (1985), s. 41.

⁹¹ Por. F. Ziebur a, „*Musi się wypełnić wszystko, co napisane jest o Mnie*”, w: *Homilie. Rozważania liturgiczne na niedziele*, Gdańsk 1984, s. 230; Grzybek, *Konsekwencje...*, s. 106; M. Kozera, *Życie ludzkie wypełnianiem Bożych planów*, WA 13, 2 (1985), s. 39; E. Staniek, „*To Ja jestem*” w: *Homilie na niedziele i święta (B)*, Kraków 1987, s. 42.

⁹² Por. C. Podleski, *Odnova życia w Chrystusie*, BK 108, 1 (1982), s. 29.

⁹³ Por. Sapeta, *Drogi...*, s. 16.

⁹⁴ Por. Grzybek, *Konsekwencje...*, s. 106.

⁹⁵ Por. W. Sowa, *Bóg – Dawca Życia*, WA 19, 2 (1991), s. 17-19.

⁹⁶ Por. Olejnik, *Misja...*, s. 157; Brzeziński, „*To Ja jestem..*” s. 249; Konecki, Pawlak, *Wy jesteście...*, s. 136-137.

⁹⁷ Por. Grodzki, *Chrystus...*, s. 191; J. Morawa, *Prawdziwa obecność Chrystusa pod postaciami chleba i wina*, MH 76 (1985), s. 128.

⁹⁸ Por. J. M. Lustiger, „*Przypomnijcie sobie...Z radości jeszcze nie wierzyli i pełni byli zdumienia*”, w: *Kazanie paryskiego proboszcza*, Kraków 1984, s. 158-159; I. S. Bruski, *Odkupieni ofiarą Chrystusa*, BK 120, 3-4 (1988) s. 135-136; P. Andrzejewski, *Ofiarą Chrystusa zostaliśmy odkupieni*, BK 120, 3-4 (1988) s. 138; B. Molenda, *Ofiarą Chrystusa zostaliśmy odkupieni*, BK 120, 3-4 (1988) s. 139; Sowa, *Chrystus...*, s. 17-19.

⁹⁹ Por. Konecki, Pawlak, *Wy jesteście...*, s. 136-137; W. Świerzawski, *Pan jest dla nas*, t. 2, Kraków 1985, s. 207; Ziebur a, „*Musi...*”, s. 230; K. Konecki, T. Lewandowski, red., „*Oświecił ich umysły, aby rozumieli Pisma*” (Łk 24,45), AK 104, 1-2 (1985), s. 306-309; J. Bagrowicz, T. Lewandowski, red., „*Oświecił ich umysł, aby rozumieli Pisma*” (Łk 24,45), w: *Głosie Ewangelie. Pomoce*

Powyższa analiza wykazała, że zamiarem autorów homilii było budzenie świadomości i konieczności autentycznego i żywego świadectwa. To zadanie wymaga formacji ciągłej, która powinna korzystać z bogatej treści perykopy Łk 24, 35-48. Uformowanie autentycznych świadków było celem katechezy Jezusa, dlatego ten aspekt został najczęściej uwypuklony w przepowiadaniu.

POZYTYWNE STRONY PRZEPOWIADANIA

Porównując adekwatność treści homilii z przedstawionym wcześniej głównym przesłaniem perykopy, trzeba stwierdzić, że generalnie podejmowano właściwą tematykę.

Niewątpliwie pozytywną cechą było gruntowne, wieloaspektowe ukazanie osoby świadka. Słusznie podkreślano, że każdy wierzący powinien posiadać dostateczny zasób wiedzy o życiu Jezusa. To jednak nie wystarcza, gdyż głównie chodzi o doświadczenie żyjącego Pana.¹⁰⁰ Nie jest wymagana specjalna predyspozycja, gdyż każdy katolik może upodobnić się do Jezusa i ukazać Jego lepszy świat.¹⁰¹

Właściwie akcentowano niepokojące zjawisko zaniku poczucia grzechu, które prowadzi do zamknięcia się na dar nawrócenia. Sytuację tę mogą i powinni zmieniać współcześni ewangelizatorzy, poprzez usilne ukazywanie prawdziwego stanu człowieka.¹⁰²

Zgodnie z przesłaniem tekstu, sporo miejsca zajął w homiliach problem nawrócenia i odpuszczenia grzechów.¹⁰³ Również pozytywnym wymiarem wielu kazań było uświadamianie konieczności cierpienia¹⁰⁴ i budzenia miłości do Eucharystii.¹⁰⁵

liturgiczno-homiletyczne t.2, Włocławek 1991, s. 136-139; P. P. Ogórek, *Dar pokoju*, w: *Przy stole Słowa Bożego cz.1*, Warszawa 1989, s. 212; W. Os z a j c a , 3 *Niedziela Wielkanocna, rok B* w: *Nie chowa się światła*, Kraków 1994, s. 63.

¹⁰⁰ Por. Grodzki, *Chrystus...*, s. 191; Brzeziński, „*To ja jestem*”, s. 156; Olejnik, *Misja...*, s. 156.

¹⁰¹ Por. Przybyś, *Jesteśmy...*, s. 79; Grodzki, *Chrystus...*, s. 191; Sapeta, *Drogi...*, s. 16.

¹⁰² Por. Bielecki, *Wy jesteście...*, s. 26; Gołębiowski, *Światło...*, s. 346.

¹⁰³ Por. Adam, *Nawróćcie się*, s. 86; Kudroń, *Najpiękniejsze...*, s. 135-137; E. Sz., *Zgoda buduje*, MP 13, 4 (1979), s. 39-41; Łydka, *Nasza...*, s. 37; Ogórek, *Dar...*, s. 210-212.

¹⁰⁴ Por. Bągorić, *Tak jest...*, s. 69; Staniek, „*To ja jestem*”, s. 42; Olejnik, *Misja...* s. 157; Grzybek, *Konsekwencje...*, s. 106.

¹⁰⁵ Por. M o r a w a , *Prawdziwa...*, 128; Ogórek, *Dar...*, s. 212.

NEGATYWNE STRONY PRZEPOWIADANIA

Najczęstszym mankamentem homilii był błąd *peryferyzmu*, który objawiał się na różne sposoby.¹⁰⁶ Jedną z jego form było pomijanie tekstu Ewangelii lub wycinkowe nawiązywanie do niego. Zwykle pomijano zasadnicze przesłanie perykopy lub posługiwano się nią instrumentalnie w celu wyjaśnienia innych prawd. Niekiedy zbyt drobiazgowo analizowano scenę pojawienia się Jezusa, co w efekcie sprawiało wrażenie pewnego psychologizowania, nie mającego potwierdzenia w tekście.

Zbyt często i szeroko powtarzano treść perykopy. Owe przypomnienia nie wносиły nowe treści, lecz zaciemniały jedność tematyczną. Niekiedy homilie przypominały komentarze lub streszczenia poszczególnych czytań. Ponadto upomnienia i zachęty czasami przybierały formę moralizatorstwa.

SUGESTIE HOMILETYCZNE

Spoglądając na przeprowadzoną analizę egzegetyczno-homiletyczną perykopy Łk 24,35-48, warto zwrócić uwagę, że wszystkie szczegóły opowiadania skupiają się wokół dwóch najważniejszych wątków: życia i cierpienia Mesjasza (w. 46). W ich obrębie, św. Łukasz konsekwentnie rozwinął temat rozpoznania Zmartwychwstałego. Posłużył się ulubionym schematem rozpoznawania Żyjącego Pana w kontekście odkrywania znaczenia wcześniejszych zapowiedzi Pisma (w. 44-47) oraz posiłku (w. 41-43). Zasadnicze przesłanie ubogacił zagadnieniem nawrócenia i formacji świadków (w. 48). Wprawdzie zamysłem autora było doprowadzenie czytelnika do wiary w Zmartwychwstałego, aby mógł później skutecznie świadczyć, jednak zasadniczą treścią perykopy i całego 24 rozdziału jest fakt, że Jezus *żyje* (w. 23), i że *musiał cierpieć w drodze do chwały* (w. 26).

Wydaje się, że kaznodzieja winien mieć na uwadze zwłaszcza główne orędzie perykopy, ponieważ można mówić o ważnych zagadnieniach (np.: Eucharystia, świadectwo, nawrócenie, odpuszczenie grzechów), gubiąc gdzieś po drodze istotne przesłanie, które najlepiej wyrażają słowa: *On żyje* (w. 23). Aspekty: eucharystyczny, misyjny, itd., aczkolwiek ważne z punktu widzenia przepowiadania tej perykopy, stanowią tylko element przesłania św. Łukasza. Ograniczenie *kerygmatu* perykopy do wspomnianych wymiarów jest pewnym zubożeniem całości. Wszystkie wątki kazań winny prowadzić do ukazania Żyjącego Pana (w. 5-7), który *musiał cierpieć, aby wejść do swej chwały* (w. 26).

¹⁰⁶ Celem artykułu nie jest krytyka poszczególnych autorów, dlatego pominięto w tym punkcie przypisy.

Mankamentem wielu analizowanych homilii było niedostateczne uwypuklenie istotnego elementu orędzia, dlatego najważniejszą sugestią homiletyczną niniejszej analizy jest postulat dokładnej analizy kontekstu i konstrukcji każdego tekstu, aby w ten sposób wydobyć istotną treść dla przepowiadania.

SOMMARIO

Per molti cristiani, l'omelia è l'unico momento in cui prendono contatto con la Parola di Dio. Alcune volte – come spesso capita nel caso di Pasqua – l'omelia costituisce, per alcuni, il primo annuncio del Vangelo e della persona del Signore Gesù risorto. Per questo motivo la prima parte del presente articolo è stata dedicata all'analisi esegetica del brano di Luca 24, 35-48 per stabilire e raccogliere il messaggio più importante del suscitato testo lucano. L'indagine biblica è stata compiuta secondo il metodo storico critico. Dalle due tappe della prima parte (letteraria e tematica) risulta che Luca abbia voluto sottolineare sequenti temi teologici: Il Gesù risorto è il sempre vivente Signore; La necessità della sofferenza nella vita di Gesù; Il ruolo della Parola di Gesù nella fede pasquale; La formazione del testimone pasquale.

Nella seconda parte del lavoro è stata fatta una critica della predicazione scritta polacca riguardo al messaggio soprannominato. Dall'analisi risulta chiaro che ci sia ancora un bisogno di approfondire di più la teologia redazionale di Luca per migliorare la chiarezza della predicazione. La parte esegetica di questo lavoro può essere una specie di aiuto alla preparazione delle omelie pasquali.